

mentis omnibus, vincum pene Africanis oratoribus ⁷³ tradiderunt?

Ab equestri ⁷⁴ ordine? quem trucidasti.

A plebe? cui spectaculum ⁷⁵ ejusmodi tua crudelitas præbuit, ut nemo sine luctu aspiceret, sine gemitu recordari posset.

Quod caput, etiam tum plenum animæ, & spiritus, ad Syllam, usque ab Janiculo ad ædem Apollinis, manibus ipse suis detulit.

Quid? tu potes in defensione tua dicere, quod illi ⁷⁶ ne dixerunt? quæ tibi dicere non licebit. *Ex paulo post*: Denique illi negare potuerunt, & negaverunt; tu tibi ne inficiandi quidem impudentiæ locum reliquisti. Quare præclara dicentur judicia tulisse, si qui inficiantem Lucium ⁷⁷ condemnarunt, Catilinam absolventem consententem.

Is ergo negat ignarum esse, cum etiam illi, imperitos se homines esse, & si quem etiam interfecissent, imperatori ac dictatori paruisse dicerent. Ac negare quoque posse: Catilinam ⁷⁸ vero inficiari non posse.

Hanc

⁷³ Africanis oratoribus] Legatis ex Africa, qui de te tuisque depraedationibus & exspilationibus graviter sunt questi: quorum oratio ita senatui persuaserat, ut cum te eorum prolixius condemnarent. *Patric.*

⁷⁴ Ab equestri] Equester ordo pro Cinnanis partibus contra Syllam steterat, multasque pecunias abtulerant: ex quo *saccharii* erant appellati: multique ob ejus rei invdiam post Syllanam victoriam erant interfecti. *Africanus.*

⁷⁵ Spectaculum] Ejusdem illius Marii Gratidiani quod caput gestarit, objicit. Quo loco dicit Catilinam caput M. Marii gestasse, quod caput, etiam tum plenum animæ & spiritus, ad Syllam usque, ab Janiculo ad ædem Apollinis, manibus ipse suis detulit, omnia sunt manifesta. Ne tamen eretis, quod his temporibus ædes Apollinis in Palatio fit nobilissima: admonendi estis, non hanc a Cicerone significari, ut puto, quam post mortem etiam Ciceronis multis annis Imp. Cæsar, quem nunc divum Augustum dicimus, post A. Æliam victoriam fecerit: sed illam demon-

strari, que est extra portam Carmentalem, inter forum Olitorium & circum Flaminiæ. Ea enim sola tum demum Romæ Apollinis ædes. *Afon.*

⁷⁶ Quod illi] Legerem: Quod illi? Quid si illi ea in sua defensione dixerunt, que tibi *Exc. Patricius.*

⁷⁷ Lucium] Hic quem nominat, L. Lucius, notus centurio Syllanus, divelque e victoria factus, (nam amplius H-S centies possederat) damnatus erat non multo antea, quam Cicero dixit. Objectæ sunt ei tres cædes proscriptionum circa eisdem dies. L. quoque Bellienus damnatus est: quem Cicero ait vinculum esse Catilinæ. Hic autem Lucretium Afellam, consulatum contra voluntatem Syllæ ad turbandum statum civitatis petentem occiderat, jussa Syllæ tunc dictatoris. *Idem.*

⁷⁸ Catilinam] Hujus autem criminis periculum, quod objicit Cicero, paucos post menses Catilina subiit. Post effecta enim comitia consularia, & Catilinæ repulsam, fecit eum reum inter farios L. Lucullus paratus eruditusque, qui postea consulatum quoque petiit. *Idem.*

Hanc tu habes dignitatem, qua fretus me contemnis, ac despicias? an eam, quam reliqua vita es consecutus: cum ita vixisti, ut non esset locus tam sanctus, quo non adventus tuus, etiam cum culpa nulla subesset, crimen ⁷⁹ afferret.

Cum deprehendere in adulteriis, cum deprehendebas adu-teros ipse, cum ex eodem stupro tibi & uxore ⁸⁰, & filiam invenisti.

Stupris se omnibus, ac flagitiis contaminavit; cæde nefaria cruentavit; diripuit socios; leges, quæstiones, judicia violavit.

Quid ego, ut violaveris ⁸¹ provinciam, prædicem? cuncto populo Romano clamante, ac resistente. Nam, ut te illic gesseris, non audeo dicere, quoniam absolutus ⁸² es. Mentitos esse equites Romanos, falsas fuisse tabellas honestissimæ civitatis existimo, mentitum Q. Metellum Pium, mentitam Africanam. Vidisse puto nescio quid illos judices, qui te innocentem judicarunt. O miser! qui non sentias, illo iudicio te non absolutum, verum ad aliquod severius iudicium, ac majus supplicium reservatum.

Prætereo illum nefarium conatum tuum, & pene acerbum, & luctuosum populo Romano diem, cum, Cn. Pisonem socio, neque alio nemine, cædem optimatum ⁸³ facere voluisti.

Tom. VI.

H h h h

An

⁷⁹ Crimen] Fabia virgo Vestalis causam incolæ dixerat, cum ei Catilina objiceretur: eratque absoluta hæc Fabia, quia foror erat Terentia Ciceronis. Ideo sic dixit, *Eriam si culpa nulla subesset*. Ita & suis pepercit, & nihilo levius inimico summi opprobrii turpitudinem objicit. *Idem.*

⁸⁰ Uxorem] Dicitur, Catilinam adulterium commisisse cum ea, quæ ei postea focus fuit: & ex eo supra duxisse uxorem, cum filia ejus esset. Hæc Lucejus quoque Catilinæ objicit in orationibus, quas in eum scripsit. Nomina harum mulierum nondum inveni. *Idem.*

⁸¹ Violaveris] Cum sequatur, *ut te illic gesseris, non audeo dicere*, Idcirco pro violaveris, legem, *si occupaveris, involaveris*, vel aliquid tandem huic simile. Cui demum lætioni respondet, *pop. Rom. clamante, &c.*

Patricius.

⁸² Absolutus] Disum est jam sæpius, Catilinam ex prætura Africanam obtinuisse, & accusante eum repetundarum P. Clodio absolutum esse. *Africanus.*

⁸³ Optimatum] Quos nominat, intelligitis. Fuit enim opinio, Catilinam, & Cn. Pisonem adolescentem perditum, conjurasse ad cædem senatus faciendam ante annum quam hæc dicta sunt, Cotta & Torquato Coss. eamque cædem ideo non esse factam, quod prius, quam parati essent, conjuratis signum dedisset Catilina. Piso autem, cum hæc dicerentur, perierat in Hispania, missus a senatu per honorem legatiōis, ut avus suus ablegaretur. Ibi tunc dum injurias provincialibus facit, occisus erat, ut quidam credebant, a Cn. Pompeji clientibus, Pompejo non invito. *Idem.*

An oblitus⁸⁴ es, te ex me, cum præturam peteremus, petisse, ut tibi primum locum concederem? quod cum sapius ageres, & impudentius a me contenderes, meministi me tibi respondere, impudenter te facere, qui id a me peteres, quod avunculus nunquam impetrasset⁸⁵? Nescis me prætorem primum esse factum, te concessione competitorum, & collatione centuriarum, & meo maxime beneficio, e postremo in tertium locum esse subleatum?

Dicit de malis civibus.

Qui posteaquam illo, ut conati erant, Hispaniensi⁸⁶ pugniunculo nervos incidere civium Romanorum non potuerunt, duas uno tempore conantur in remp. ficas dirringere.

Hunc vos scitote Licinium gladiatorem jam immisisse cupidum Catilinæ, iudices, Quintumque Curium⁸⁷, hominem quaestorium.

PRO Q. GALLIO⁸⁸.

AQUIL. & QUINT. *lib. viii. cap. 3.*] Ut clamor, ut con-

⁸⁴ *An oblitus*] Diximus jam supra, Syllæ iudis quos hic propter victoriam fecerit, quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Præterea Antonius redemptas habebat ab ærario vedigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem. Fuit autem notissimus in circo quadrigarum agitator Bocalus. *Idem.*

⁸⁵ *Quod avunculus non impetrasset*] Antonius Augustinus Episcopus Allifanus, vir singulari scientia, & divino prope ingenio peccatus, pro *avunculus*, responit, *a te Bocalus*. Quia lectioe nihil cogitari potest melius. Est autem Bocalus nomen agitatoris, cuius meminit in commentario Aconius. *Signonius.*

⁸⁶ *Hispaniensi*] Hispaniensem pugniunculum Cn. Pisonem appellat: quem in Hispania occisum esse dixi. *Duas ficas*, Catilinam & Antonium appellari, manifestum est. *Idem.*

⁸⁷ *Curium*] Curius hic notissimus fuit auctor, damnatusque postea est. In hunc est hendecasyllabus Calvi elegans: *Et talis Curium perierat*. *Idem.*

Hic orationi Cicero's & Catilinæ & Antonius contumeliose responderunt: quod solum

poterant, investi in novitatem eius. Feruntur quoque orationes nomine illorum editæ, non ab ipsis scriptæ, sed ab Cicero's obretatoribus, quas nescio an satis sit ignorare. Cæterum Cicero consul omnium consensus factus est. Antonius pauculis cenuriis Catilinam superavit, cum ei propter patris nomen paulo speciosior manus suffragata esset, quam Catilinæ. *Idem.*

⁸⁸ *Q. Gallio*] Gallium de ambitu postulatam scribit Aconius in commentario orationis in Toga, a Ciceroe vero fuisse defensum, in Verianarum. Ambitus autem objectus est, quod, cum præturam peteret, quia in aedilitate, quam ante annum gesserat, bestias non habuerat, dedit gladiatorium sub titulo, patri se id dare. Hujus autem defensionis præclara fit mentio in libro de petitione consulatus a Q. Fratre, his verbis: *Nam hoc biennio quatuor sedalitates civium ad ambitionem gratiosissimorum tibi obligasti, M. Fundanius, Q. Gallius, C. Cornelius, L. Corvini: & horum in causis ad te deferendis, quidnam eorum sedales receperint, & confirmavit, scio.* Orationis quidem D. Hieronymus meminit in

libro

conyicium mulierum, ut symphoniae cantus. Videbar⁸⁹ mihi videre alios intrantes, alios autem exeuntes, partim ex vino vacillantes, partim hesternæ potatione ofciantes. Verfabatur inter hos Gallius, unguentis oblitus, redimitus coronis. Humus erat immunda, lutulenta vino, coronis languidulis, & spinis cooperta piscium.

B. HIER. *Vir. Cleric.*] Loquor enim qua sum ipse nuper expertus. Unus quidam poeta nominatus, homo perliteratus, cuius sunt illa colloquia poetarum ac philosophorum, cum facit Euripidem & Menandrum inter se, & in alio loco Socratem atque Epicurum differentes, quorum ætates non annis, sed seculis scimus esse disjunctas, quantos is plausus & clamores movet? Multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul literas non didicerunt.

QUINT. *lib. ii. cap. ult.*] An ista, si vera essent, si a te dicerentur?

CIC. *Brut. cap. 80.*] Tu istuc⁹⁰, M. Calidi, nisi fingeres, sic ageres? præsertim cum ista eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime soleas; tuum negligeres? Ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingenii elicere voces & querelas solet. Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur: pedis (quod minimum est) nulla suppositio. Itaque tantum absuit, ut inflammaret nostros animos; somnum isto loco vix tenebamus.

NON. *Logi.*] Ego certo scio, omnes logos⁹¹, qui ludis dicti sunt, animadvertisse.

CARIS.] Poematorum.

H h h h 2 DE

libro de vita Clericorum: *Nihil tam facile, quam vilem plebeculam, & indoctam concitorem lingua volubilitate decipere: quo quisquid non intelligit, plus miratur.* M. Tullius, in quo illud pulcherrimum elogium est: *Demosthenes tibi præcipuit, ne esses primus orator; tu illi, ne solus: in oratione pro Q. Gallio, quid de favore vulgi, & de imperitiis concionatoribus loquatur, attende, ne his fraudibus ludaris.* Signonius.

⁸⁹ *Videbar*] Hic locus aptissimus est ad eam virtutem oratoriam indicandam, qua dicitur *suaviter*: cuius rei causa a Quintiliano, & ab Aquila commemoratur. *Idem.* ⁹⁰ *Tu istuc*] Valerius Maximus, lib. iv. cap. 10, M. Cicero, inquit, quantum in pronuntiatione, & apta motu corporis moventi sit, oratione, quam pro Gallio habuit, significavit, M. Calidio, &c. Gallium, quem Cicero defendebat, Calidius accusabat. ⁹¹ *Logos*] Cicero's apud Nonium, & Terent. Phorm. 111. 2. 8. *Logi*, dicta sunt ridicula, nugatoria, inepta, & contemnenda, verba sine re. Sic Plautus, Stich. 1. 3. 98. *Logos ridiculos vendo.*

FRONTO.] Hic si se istius via dedisset.

DE PROSCRIPTORUM LIBERIS ⁹³.

QUINT. *lib. xi. cap. 1.*] Quid enim crudelius, quam homines honestis parentibus ac majoribus natos a republica submoveri? Sed ita legibus Syllæ continetur status civitatis, ut, his solutis, stare ipsa non possit.

CONTRA CONCIONEM Q. METELLI ⁹⁴.

FORFUTUN.] Sic enim, ut opinor, insequar fugientem, quoniam congrredi non licet cum resistente.

⁹² Hic est L. Roscius Otho, qui in tribunatu, quadriennio ante Ciceronis consulatum, legem tulit, qua equitibus xlv. primos theatri gradus contulit, reliquos superiores plebi. Qua de causa in theatrum veniens, consule Cicerone, a plebe convicio & clamore exceptus est. Hunc autem ut plebi reconciliaret, Cicero hanc orationem habuit. Unde dicit Plinius, *lib. vii. cap. 31.* de Cicerone: Roscio theatralis auctori legit Tribus ignoverunt, utatque se discrimine fedis, æqua animo vulerunt. Cicero in epistolis ad Atticum hanc orationem de Othone appellavit, *lib. xi. epist. 1. Sigonius.*

⁹³ L. Sylla dictator non solum inimicos suos forscipit, sed eorum etiam filios in perpetuum petendorum honorum potestate, lege lata, privavit. Unde illa sunt M. Lepidi consulis in L. Syllam, apud Sallustium: Quin solus omnium post memoriam hominum supplicia in post futuros composuit. Quis prius iniuria, quam vita, certa esset. Contra hos istius Cicero consul cum, ut ad honores admitterentur, contenderent, egit, in oratione, quam inscripsit de proscriptorum filiis. Cujus orationis vim indicavit Plinius *lib. vii.* cum dixit: Te orante proscriptorum liberis honores petere puduit. His tamen potest Cæsar dictator omnia concessit. *Sigonius.*

⁹⁴ Q. Metellus Nepos tribunus pl. cum

in M. Cicerone apud populum, Silano, & Murena Cof. esset inductus, eum, ut sibi oratione responderet, compulit. Quam orationem cum post scripsisset, *Contra concionem Q. Metelli* vocavit. De hac contentione tum crederem Nepotis fratrem ita scripsit: *Ad III. Non. Jan. cum agere cepisset, verio quoque verbo me appellabat, mihi minabatur. Huius ego reverentia si virtute, atque animo non resistissem, quis esset, qui me in consulatu, non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse?* De oratione autem ipsa sic scribit *lib. I. ad Atticum:* In illam orationem Metellianam addidi quedam. Liber tibi mittere. Et *lib. III. Quæ est spes ita eodem tribuno pl. & inimico Cof. designata?* Percessisti autem me etiam de oratione prolata. Cui vulnari, ut scribis, medere, si poteris. Scripsi equidem olim et iratus, quod ille prius scripsisset, sed ita compressam, ut nunquam emmentarum putarem. Quo modo eviderit, nescio. Sed quia nunquam accidit, ut cum eo, verbo uno concertarem, & quia mihi scripto videtur negligentius, quam cetera, puto posse probari, non esse meam. Hinc factum est, ut Gellius *lib. XVIII. cap. 7.* ita scriperit: *Concio significat orationem, que ad populum habetur, sicut M. Tullius in oratione que inscripta est, Contra concionem Q.*

PRISC. *lib. ix.*] Permulta, atque recreata est.

PRISC. *lib. xviii.*] Nisi eorum exitio, non requieturam.

GELL. *lib. xviii. cap. 7.*] Adscendi in concionem: concursus est populi factus.

QUINT. *lib. ix. cap. 3.*] Qui judicabantur, eos vocari, custodiri, ad senatum adduci iussi, in senatu sunt positi.

DE CONSULATU SUO ⁹⁵.

NONIUS, *Consus.*] Quorum luxuries fortunata censa peperit.

IN CLODIUM & CURIONEM ⁹⁶.

NON.] Tu vero festivus, tu elegans, tu solus urbanus, quem

Metelli. *Ascendi*, inquit, in concionem: concursus populi factus est. Post: *Concionem esse dictam pro verbis, & oratione docuit titulus Tulliani libri, qui a M. Cicerone inscriptus est, contra concionem Q. Metelli.* Meminerunt autem hujus orationis D. Augustinus, & Fortunatianus in Rhetoricis suis, ita: *Uremur principis in hanc opinionem controversis, sed brevioribus & evehitur paulo, & confidentibus, & plenis dignitatis, sine iustantia duntaxat. ne res pariat invidiam: ut est illud apud Tullium contra concionem Metelli: Sic enim, ut opinor, insequar fugientem, quoniam congrredi non licet cum resistente. Quod nunquam professo tam magnifice dicere in exordio statim usus fuisset, nisi & ipsius auctoris esset honesta persona, & res, de qua locutus esset, non improbs.* Meminit etiam hujus Priscianus. *Idem.*

⁹⁵ Hanc e Nonii Marcelli Collesianensis deceptam laciniam in Orationum fragmenta induxit Andreas Patricius, a cuius iudicio nolui ego discedere; uti neque ab exemplo Gruteri, & Grævi. Vix tamen probabilis mihi est, ullam esse de consulatu suo a Cicerone dictam orationem. Affirmat enim, *Fam. V. 2. & in Pison. 3.* se magistratu abeunte, concionis habende potestate per Metelli Tribuni plebis injuriam, privatum fuisse: permittuntque tantummodo, ut juraret. Plutarchus quidem, in *Cresso*, comme-

morat orationem Ciceronis de Consulatu haud dubie, suo. At quis nescit, quam multa Plutarchus de Romanis rebus narraverit fide Græca? In rebus autem Ciceronis quam sit merito suspensus, qui scire plenus volent, dicent e Sebastiano Corradi Quæstura. Ubi ergo fuit segmentum istud? Quid, si a Nonio defectum credamus ex oratione illa contra concionem Q. Metelli? Quid, si e tribus, quos heroicis versibus de consulatu suo Cicero scripserat, liberis? Atque ut ariolar paulum semel, & disjecti membra poetæ colligam: Nonium suspicor, ubi Cicero scripserat felicitia, scripsisse fortunata, & vocem loco movisse. Ita heroicus erit versus:

Quorum luxuries peperit felicitia censa.

Qui verus in aliquo fuerit librorum trium de Consulatu. Neque enim Nonius, quando hunc locum offerit, dicit ex oratione aliqua esse deceptum. Quod vocem mutavit, nihil præter solitum fecit: plena ejusmodi alucinatio in ejus libro fuit omnia. Quod felicitia mutavit in fortunata, nihil mirum: ipse enim in Commentario de varia significatione sermonum, hoc annotatum habet: *Felix dicitur fortunatus.* Pocuit ergo alterum vocabulum alteri substituire, quoniam utrumvis æque ostendit, quod hic volebat Nonius, cur genus Cicero in voce *consus* mutaverit. *Oliverus.*

⁹⁶ Orationis in Clodium & Curionem non me-

quem decet muliebris ornatus, quem incessus psaltria, qui lavare vultum, mollire vocem potes.

NON. *Longus. Speculum.*] Sed, credo, postquam tibi speculum allatum est, longe te a pulchris⁹⁷ abesse sensit.

NON.] Ac vide, an facile tu fieri poteris, cum is factus non sit, cui tu concessisti⁹⁸.

NON. *Calantica.*] Tunc cum vincirentur pedes fasciis, cum calanticam capiti accommodares, cum strophio accurate præcingerere.

QUINT. *lib. VIII. cap. 6.*] Integritas tua te purgavit, mihi crede, pudor eripuit, vita antea facta servavit.

QUINT. *lib. IX. cap. 2.*] Quibus iste, qui omnia sacrificia⁹⁹ nosset, facile a se deos placari posse arbitrabatur.

QUINT.] Quo ex iudicio, velut ex incendio, nudus effugit.

CICERO *ad Attic. I. 16.*] Erras, Clodi: non te iudices urbi, sed carceri reservarunt: neque te retinere in civitate, sed exilio privare voluerunt. Quamobrem, Patres conscripti, erigite animos, retinete vestram dignitatem: manet illa in republica bonorum consensus: dolor accessit bonis viris, virtus non est imminuta: nihil est damni factum novi: quod erat, inventum est. In unius hominis perditum iudicio plures similes reperti sunt.

DE

mediocri memoria extat, cum de ea insigne illud suum Quintilianus reliquerit iudicium: *Edictum in Clodium, & Ciceronem librum vituperationem continere illum quidem, sed tamen in senatu sententia loco esse habitum.* Ex fragmentis autem eius collectis factis apparet, Ciceronem in eo vehementissime luxuriam ac muliebrem molliem Clodii esse infectatum, cum ei *psaltriam, strophium, calanticam* objiciat, cum facta ab eo consu-prata arguat, cum antea factam ejus vitam, ut solet, reprehendat. *Signonius.*

⁹⁷ *Pulchris*] In Clodii formam jocatur, & in cognomen familia Pulchrorum. *Idem.*

⁹⁸ *Ac vide, an facile tu fieri poteris, cum is factus non sit, cui tu concessisti*] Loquitur credo de Clodio pretura candidato, qui annum suum reliquit, ut scriptum est in Miloniana. Significat autem, futurum fuisse, ut anno suo, quem præterierat, prætor non fieret, quia is, cui ille concesserat, factus non sit. *Idem.*

⁹⁹ *Omnia sacrificia*] *Sacra* Bonæ deæ a Clodio violata intelligit. *Idem.*

DE REGE PTOLEMÆO¹.

AQU. & FORTUN.] Difficilis ratio belli gerendi: at plena fidei, plena pietatis.

PRO P. VATINIO².

CIC. *Ep. lib. I.*] Facio quiddam, quod in Eunuch³ parafitus suadet militi:

*Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. Si quando illa dicer, Phædriam
Comessatum intronitramus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam, tu bujus contra. Denique
Par pro pari referro, quod eam mordeat.*

Sic peto a vobis, Iudices, ut quoniam quidam nobiles homines, & de me optime meriti, nimis amant inimicum meum, meque inspectante, sæpe cum in senatu modo severe sedu-

¹ Orationis de rege Ptolemæo mentionem apud Aquilam, & Fortunatianum Latinos rhetores solum invenio. Fortunatianus autem eandem etiam de rege Alexandrino vocavit, cum dixit: *Communis partitio, ut Cicero de rege Alexandrino.* Item: *Hypophora copiose ponuntur, si discrepant aliquid ostendatur, ut Cicero de rege Alexandrino.* Eam vero de restituendo Ptolemæo Aulæ fuisse crediderim, cum eam reductionem P. Lentulo Cilicis proconsule sua sententia decerneret; ut ipse scribit in epistolis. *Signon.* Hæc fuit habitata Cn. Cornelio Lentulo, L. Marcio Philippo Coss. ut patet ex epistola I. ad Familiares. Scribit enim de hac re ad P. Lentulum, tum Cilicis procos. Mentio autem orationis, & fragmenti, est etiam apud Capellam, ubi agit de figuris sententiarum. *Patricius.*

² Vatinius & accusatum fuisse, & defendum a magnis viris reperio. Accusatum quidem a Licinio primo Calvo; nobilissimam actionem, de qua multi præclari auctores meminerunt, Tacitus, Catullus, Quintilianus, Aquila, cæteri, quos nos in epistolis ad hunc Calvum a Cicerone scriptas, in fragmentis epistolarum adnotavimus copiose. Deinde ve-

ro infectatum quoque a Cicerone ipso, oratione quidem, que hodieque extat. Defensum autem ab eodem, duobus, ut scribit Valerius lib. VI. cap. 11. iudiciis publicis, non modo sine ullo crimine levitatis, quod eidem antea inimicissimus extiterit, sed etiam cum aliqua laude, cum speciosius multo injuria beneficiis vincatur, quam mutui odii pertinacia pensetur. Esti autem ejus defensionis causam in Casarem conferre videatur ipse Cicero, quem sibi defendendi Vatini auctorem fuisse scribit lib. I. epist. famil. ad Lentulum, tamen Quintilianus rei ipsi, & veritati tributum id ab eo fuisse significat, lib. II. cap. 1. cum ait: *Decet rem ipsam probare in quacunque persona. Dixit Cicero pro Gabinio, & P. Vatino inimicissimis antea sibi hominibus, & in quas orationes etiam scripserat. Equidem orationis pro Vatino Ciceronis, meminit Aconius initio expositionis sue in oratione pro M. Scæuro.* Quo ex loco intelligitur habitam esse eam L. Domitio Ahenobarbo, & App. Claudio Pulchro Coss. id quod significat etiam lib. 11. ad Q. Frumentum, epist. ultima. *Patricius.*

³ In Eunuch³] *Act.* 3. scena 1.

seducunt ⁴, modo familiariter atque hilare amplexantur: quoniamque illi habent suum Publium, detis mihi ipsi alium Publium, in quo possim eorum animos, mediocriter laceffitus, leviter repungere.

PRO M. ÆMILIO SCAURO ⁵.

FORTUN. *August. in Rbet.*] Maxime fuit optandum ⁶ M. Scaur-

⁴ *Severe seducunt*] Tamquam si qua de re gravi cum eo colloqui, deliberare, consulere vellent. *Ernestus.*

⁵ Hanc quoque orationem eisdem Consulibus dixit, quibus pro Vatinio; L. Domitio Ænobarbo, & Appio Claudio Pulchro Coss. Summus iudicii dies fuit a. d. xv. Nonas Septembris.

ARGUMENTUM. M. Scaurus M. Scauri filius, qui princeps senatus fuit, vitricum habuit Syllam: quo victore, & munifico in focios victoris, ita abstinentis fuit, ut nihil neque donari sibi voverit, neque ab hoste emerit. Edilitatem summa magnificentia gessit, adeo ut in ejus impensas opes suas absumpserit, magnamque æs alienum contraxerit. Ex Prætura provinciam Sardiniam obtinuit: in qua neque satis abstinenter se gessisse existimatus est, & valde arroganter. Quod genus morum in eo paternum videbatur, cum cætera industria nequaquam esset par. Oraverat tamen aliquando inter patronos caesarum, & postquam ex provincia redierat, dixerat pro C. Catone, sique erat absolutus ad 111. Nonas Quint. Inde, cum ad Consulatus petitionem ad 111. Kalend. Quint. Romanæ redisset, querentibus de eo Sardinia, a P. Valerio Triario, adolescente parato ad dicendum, & notæ indultitiæ, filio ejus qui in Sardinia contra M. Lepidum arma tulerat, & post in Asia Pontoque Legatus L. Lucullus fuerat, cum is bellum contra Mithridatem gereret, postulatus apud M. Catonem Prætorum repetundarum, ut in actis scriptum est, postidie Nonas Quint. post diem tertium, quam Cato erat absolutus. Subscripserunt Triario in Scaurum L. Marius, L. filius, M. & Q. Pacuvii fratres, cognominæ Claudii, qui ad inquisitionem in Sardiniam, itemque in Corsicam insulas dies tricenones acceperunt, neque profecti sunt ad inquirendum. Cujus rei hanc causam reddebant, quod

interca comitia consularia futura erant: timere ergo se, ne Scaurus ea pecunia, quam ab fociis abstulisset, emeret Consulatum, & sicut pater ejus fecisset, antequam de eo iudicari posset, magistratum iniret; ac rursus ante alias provincias spoliaret, quam rationem prioris administrationis redderet. Scaurus summam fiduciam in paterni nominis dignitate, magnam in Cn. Pompeji Magistri responebat. Habebat enim filium liberorum Cn. Pompeji fratrem: nam Tertiam Scaevolæ filiam dimissam a Pompejo, in matrimonium duxerat. M. Catonem autem, qui id iudicium, ut diximus, exercebat, metuebat admodum propter amicitiam, quæ erat illi cum Triario. Nam Flaminia Triarii mater, & ipse Triarius sororem Catonis Servillam, quæ mater M. Bruti fuit, familiariter diligebat. Ea porro ad Catonem maternam obtinebat auctoritatem. Sed in eo iudicio ceque Pompejus propensum adjuviorum præbuit, (videbatur enim apud animum ejus non minus offensiois contraxisse, quod iudicium ejus in Mutiam, crimine impudicitie ab eo dimissam, levius fecisse existimaretur, cum eam ipse probasset, quam gratiæ acquisivisse necessitudinis jure, quod ex eadem uterque liberos haberet) neque Cato ab æquitate ea, quæ & vitam ejus, & magistratum illum decebat, quoquam deflexit. Post diem autem quartum, quam postulatus erat Scaurus, Faustus Sylla tum Quæstor, filius Syllæ Felicis, frater ex eadem matre Scauri, a servis ejus vulneratus profluit ex lecticis, & quæstus est pro interempto esse competitoribus Scauri, & ambulare cum trecentis armatis, seque, si necesse esset, vim vi repulsurum. Defenderunt Scaurum sex patroni, cum ad id tempus raro quisquam pluribus quam quatuor uteretur: at post bella civilia ante legem Juliam ad duodecim patronos est perventum: fuerunt autem hi sex P. Clodius Pulcher; M. Ma-

Scauro, Judices, ut nullo suscepto cujusquam odio, sine offensione ac molestia...

FRONTO.] Nihil Sardos Appio gratius esse facturos, quam si de Scauri fama detraxerint.

PRISC. *lib. vi.*] Cum dare nollet Aris ⁷, clam ex Sardinia est fugere coactus.

PRISC. *lib. vi.*] Aris uxorem pellicatus dolore concitatam.

PRISC. *lib. vii.*] Arinis uxorem.

ISID. *lib. xix. cap. 3.*] Quem purpura regalis non commovit, eum Sardorum mastruca tentavit?

SEVERIAN.] Et quoniam congesta est accusatio, magis acervo quodam criminum, quam distinctione aliqua generum, & varietate.

IDEM.] Bostarem igitur quendam dixit Norensem, fugientem e Sardinia Scauri adventum.

IDEM.] Prius illum sepultum, quam huic cenam esse sublatam.

PORPH. *Sæ. 11. lib. 11.*] Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblitit.

FRONTO.] Copiis inops, gente fallax.

MARCELL.] Vos quoque de familia nobili cum auctoritate orbis terrarum sentire debetis.

QUINT.] Ego porro, qui Albanas habeo columnas, clientis eas apportavi.

QUINT. *lib. v. cap. 13.*] Domus tibi deerat? at habebas. Pecunia superabat? at egebas. Incurristi amens in columnas, in alienos insanus insanisti. Depressam, cæcam, jacentem domum pluris, quam te, quam fortunam tuas, aestimasti.

Tom. VI.

I i i i

SERV.

Marcellus, M. Calpidius, M. Cicero, M. Messala Niger, Q. Hortensius: ipse quoque Scaurus dixit pro se, ac magnopere iudices movit & fletore, & lacrymis, & Edilitatis effusa memoria, ac favore populari, ac præcipue paternæ auctoritatis recollectione. *Astonius.*

⁶ *Maxime fuit optandum*] Principium hoc est orationis, quemadmodum D. Augustinus, & Fortunatianus in sua uterque Rhetorica

tradunt, ubi agunt de ratione exordii in genere cause *amphidoto*. Sigonius.

⁷ *Cum dare nollet Aris.*] Loquitur de Arinis uxore, quam a Scauro corruptam fuisse objiciebant ejus inimici. Sensus est: Cum Aris nollet uxorem Scauro dare, coactus est clam ex Sardinia fugere. Est enim verisimile, post cædes adulteriæ objecta eum purgasse. *Idem.*

SERV. 1. *Georgic.*] Redimunt ⁴ se ea parte corporis, propter quam maxime expetuntur.

IDEM. Ab ipsa stiva mecum homines loquebantur.

FRONTO.] Retineret id, quod præcipue semper studuit.

CARISIUS.] Universe.

FRONTO.] Adii causas oratorum.

IDEM.] De te recordor.

IDEM.] Hoc nomine auditio, quod per omnes gentes pervagatum est.

IDEM.] In illa bona invadere nullo modo potuisset.

RELIQUA EX ASCONIO.

CIRCA VERS. A PRIMO XL.

Cum enumeraret judicia, que pater Scaurus expertus est.

Subiit etiam populi iudicium, inquirente Cn. Domitio ⁵ tribuno plebis.

IBI DEM.

Reus est factus a Q. Servilio Capione ⁶ lege Servilia, cum judicia penes equestrem ordinem essent, & P. Rutilio damnato nemo tam innocens videretur, ut non timeret illa.

IBI DEM.

Ab eodem etiam lege Varia custos ille ⁷ reipublicæ prodicionis est in crimen vocatus; vexatus a Q. Vario ⁸ tribuno plebis est non multo ante.

IBI.

⁴ Redimunt] Nisi esset aperta Servii & Sclitori sententia, de *Castribus* hic a Cicerone sermonem esse, dubitare sane potuissimus, an non de elephantis hæc prolata fuissent. Nam & apud Plinium VIII. 3. qui de elephantis loquitur, verbum est *redimendi*, idem illud, quo hic Cicero utitur. *Sigon.*

⁵ Cn. Domitio.] Cn. Domitius, qui consul fuit cum Cassio, cum esset Tribunus pl. iratus Scauro quod eum in Augurum collegium non cooptaverat, diem ei dixit ad populum, & nullam irrogavit, quod ejus opera sacra multa populi Romani deminuta esse diceret. Crimini dabat, sacra publica populi Romani deum Penatum, que Lavini fierent, opera ejus minus re de castro ferri. Quo crimine absolutus est Scaurus quidem, sed ita, ut a tribus tribubus damnaretur,

aut a xxxvii. absolveretur, & in eis paucis puncta inter damnationem & absolutionem interessent. *Asconius.*

⁶ A Q. Servilio Capione] Q. Servilius Capio Scaurum ob legationis Asiaticæ invidiam & adversus leges pecuniarum captarum, reum fecit reperundarum, lege, quam tulit Servilius Glauca. Scaurus tanta fuit constantia, & animi magnitudine, ut Capionem contra reum detulerit, & breviori die inquisitionis accepta effecerit, ut ille prior causam diceret: M. quoque Drusium Tribunum plebis cohortatus sit, ut iudicia commutaret. *Idem.*

⁷ Ille] De quo in Bruto, cap. 29.

⁸ Vexatus a Q. Vario] Italico bello exorto, cum ob sociis negatam civitatem nobilitas invidia esset, Q. Varius Tribunus plebis legem

IBI DEM.

Non enim tantum admiratus sum ego illum ⁹ virum, sicut omnes, sed etiam præcipue dilexi. Primus enim me, flagrant studio laudis, in spem impulit, posse virtutem sine præsidio fortunæ, quo contendisset, labore & constantia pervenire.

Si, mehercule, Judices, pro L. Tubulo ¹⁰ dicerem, quem unum ex omni memoria sceleratissimum & audacissimum fuisse accepimus, tamen non timerem, venenum hospiti, aut convivæ, si diceretur, cœnanti ab illo datum, cui neque heres, neque iratus fuisset.

CIRCA TERTIAM PARTEM, A PRIMO.

Sic, inquam, se, Judices, res habet, neque hoc a me novum disputatur, sed quæsitum ab aliis est. Illa audivimus, hoc vero meminimus, ac pene vidimus, ejusdem stirpis & nominis P. Crassum ¹¹, ne in manus incideret inimicorum, se ipsam interemisse.

STATIM.

Ac neque ¹² illius Crassi factum superioris, iisdem honoribus

I i i 2

bus jacuerit domus ejus fortuna. Nam neque pater, neque avus, neque etiam proavus, ut puto, propter tenues opes, & nullam vitam industriam, honores adepti sunt: itaque Scauro æque ac novo homini laborandum fuit. *Idem.*

¹⁰ Pro L. Tubulo] L. hic Tubulus prætorius fuit ætate patrum Ciceronis. Is propter multa flagitia, cum de exilio arcessitus esset, ne in carcere necaretur, venenum bibit. *Idem.*

¹¹ P. Crassum] Hic Crassus fuit pater Crassi ejus, qui annulus potentie Cneii Pompeii fuit. Periit autem in dominatione L. Cinne, cum ille & alios principes optatum, & collegam suum Cn. Octavianum occidit. *Idem.*

¹² Ac neque] Hæc verba, quibus Cicero nunc utitur, AC NEQUE, eam videntur habere naturam, ut semel positi non soleant &

quæ NEQUE est conjunctio disjunctiva, & semper postulat ut rursus inferatur, ut eam dicimus, neque hoc, neque illud. Quo autem casu acciderit, quæ ratione, ut hoc loco Cicero hoc verbo ita usus sit, præsertim cum adje-

bus usus, qui fortissimus in bellis fuisset, M. Aquilius potuit imitari.

PAULO POST.

Quid vero? Alterum Crassum¹³ temporibus eisdem, num aut clarissimi viri Julii, aut summo ingenio præditus M. Antonius potuit imitari?

CIRCA MEDIUM.

Neque vero hæc ipsa quotidiana res Appium Claudium¹⁴, illa humanitate & sapientia præditum, per se ipsa movisset, nisi hunc Claudii fratris sui competitorem fore putasset: qui sive patricius¹⁵, sive plebejus esset, (nondum enim certum constitutum erat) cum illo sibi contentionem fore putabat.

POST DUAS PARTES ORATIONIS.

Dicit de Scauro, quem defendit.

Nam cum ex multis unus ei restaret Dolabella¹⁶, paternus inimicus, qui cum Q. Cæpione, propinquo suo, contra Scaurum, patrem suum, obsignaverat stateras, eas sibi inimicitias non susceptas, sed relatas, &c.

POST

adjecerit illam appositionem, & nomen intulerit postea alterum, neque perspicere potui, & attendendum esse valde puto. Moveor enim merito viri auctoritate: neque ignoro aliquando hoc verbum, *neque*, vel semel poni, ut in eadem hac oratione ante ipse Cicero posuit: *Sic, inquam, se, Judicet, res habet, neque hoc a me novum disputatur, sed quæsitum ab aliis est.* Sed hoc loco & sine præpositione illius verbi videmus esse positum, & tamen post secundum aliquid inferri. Nam cum dixit, *Neque hoc a me novum disputatur*, inferit, *sed quæsitum ab aliis est.* Idem.

¹³ *Alterum Crassum*] Hic alter Crassus idem est de quo supra diximus: alterum autem eum appellat, quia ante mentionem fecit P. Crassi, qui fuit Pontifex Maximus, & bello Aristonici in Asia dedidit operam ut occideretur. Julios autem cum dicit, duos Cæsares fratres Cajum & Lucium significat: ex quibus Lucius & Prætor & Consul fuit. Cajus ædilitius quidem occisus est, sed tanquam belli civis contentio ejus cum Sulpicio Tribuno fuerit. Nam & sperabat, & id agebat Cæsar, ut omnia Prætura Consul fieret: cui cum primis temporibus jure Sulpicium resisteret, potest nimia contentione ad ferrum & ad ar-

ma processit. Idem inter primos temporis sui oratores, & tragicus poeta bonus admodum habitus est: hujus sunt enim tragediæ, quæ inscribuntur Julii. Et hi Julii, & Antonius, ab satellitibus Marii sunt occisi, cum Crassus, ut supra diximus, eundem casum sua manu prævenisset. *Afcon.*

¹⁴ *Ap. Claudium*] Significat *Ap. Claudium Pulchrum*, tum, cum loquebatur, consulem, P. Clodii fratrem, eumque innotuit egisse, ut Scaurus accusaretur, ne cum Clodio fratre contenderet. *Significat.*

¹⁵ *Sive patricius*] Fuerunt enim duæ familie Claudia. Earum quæ Marcellorum appellata est, plebeja: quæ Pulchrorum, patritia. Sed hoc loco urbane Cicero ludit in Claudium, cum quo in gratiam non redierat: nam quia is P. Clodii erat frater, qui ex patritia in plebejam familiam transierat per summam infamiam, se quoque dubitare adhuc dixit. *Afconius.*

¹⁶ *Dolabella*] Ne forte erretis, & eundem hunc Cn. Dolabellam putris esse, in quem C. Cæsaris orationes legitis, scire vos oportet, duos eodem tempore fuisse, & prænomine, & nomine, & cognomine, Dolabellas. Horum igitur alterum Cæsar accusavit, nec damnavit: alterum M. Scaurus accusavit, & damnavit. *Idem.*

POST TRES PARTES.

Præsertim¹⁷ cum propinquitas & celebritas loci suspicionem desidiæ tollat, aut cupiditatis.

SEQUITUR.

Hæc cum tu effugere non potuisses, contendes tamen & postulabis, ut M. Æmilius cum sua dignitate omni, cum patris memoria, cum avi gloria¹⁸, fordidissimæ, levissimæ, vanissimæ genti, ac, prope dicam, pellitris testibus condonetur.

VERS. A NOVISSIMO GLX.

Undique mihi suppeditat, quod pro M. Scauro dicam, quocunque non modo mens, verum etiam oculi inciderint. Curia illa de gravissimo principatu patris fortissimoque testatur. L. ipse Metellus¹⁹, avus hujus, sanctissimos deos illo constituisse in templo videtur, in vestro conspectu, Judices, ut salutem a vobis nepotis sui deprecarentur.

PRO

¹⁷ *Præsertim*] Quo loco defendit, quod tam magnificam domum Scaurus haberet. Demonstrasse vobis memini me, hanc domum in ea parte Palatii esse, quæ, cum ab Sacra via descenderis, & per proximum vicum, qui est ab sinistra parte, prodieris, posita est: possidet eam nunc Longus Cæcina, qui Consul fuit cum Claudio. In hujus domus atrio fuerunt quatuor columnæ marmoreæ insigni magnitudine, quæ nunc esse in regia theatri Marcelli dicuntur. Usus erat is Ædilis, ut ipse quoque significat, in ornatu theatri, quod ad tempus perquam ampla magnitudine magnum fecerat. *Idem.*

¹⁸ *Cum avi gloria*] Avum nunc Scauri matrem significat L. Metellum Pontificem Max. quem postea quoque nominat: nam patrem avus, proavusque Scauri humiles atque obscuros fuerunt. *Idem.*

¹⁹ *L. ipse Metellus.*] Cætoris & Pollucis templum Metellus, quem nominat, refecit. Laudaverunt Scaurum consulares novem, L. Piso, L. Volcatius, Q. Metellus Nepos, M. Perpena, L. Philippus, M. Cicero, Q. Hortensius, P. Servilius Iauricus pater, Cn. Pompejus Magnus. Horum magna pars per tabulas laudaverunt, quia aberant: inter quos Pompejus quoque: nam quod erat pro Consule, extra urbem morabatur. Unus præterea adolescens laudavit frater ejus Faustus Cornelius Sylla filius. Is in laudatione mul-

ta humiliter & cum lacrymis locutus, non minus audientes permovit, quam Scaurus ipse permoverat. Ad genus judicum, cum sententiæ fererentur, bifariam se divisit: qui pro eo rogabant: ab uno latere Scaurus ipse, & M. Glabrio fororis filius, & Paulus, & P. Lentulus Lentuli Nigri Flamini filius, & L. Æmilius Bucca filius, & C. Memmius Fausta natus supplicaverunt: ex altera parte Sylla Faustus frater Scauri, & C. Apronius Limo, cui Fausta ante paucos menses nupter dimissa a Memmio, & T. Peduceus, & C. Cato, & M. Olenus Curtianus. Sententiæ tulerunt senatoris duo & xx. equites tres & xx. tribuni ærarii xxv. ex quibus damnaverunt senatores iv. equites 21, tribuni 11, Cætoris, cum vellet de accusatoribus in consilium mittere, multique e populo manus in accusatores intenderent, cessit imperitæ multitudini, ac postero die in consilium de calumnia accusatorum misit. C. Triarius nullam gravem sententiam habuit. Subscriprores ejus M. & Q. Pacuvii fratres denas, & L. Marius tres graves habuerunt. Cato Prætor judicium, quia æstate agebatur, sine tunica excoquit, campidistri sub toga civis: in forum quoque sic descendit, iustus: in eorum conspectu sic descendit, iustus: diebat: idque repererat ex vetere consuetudine, secundum quam & Romuli aram statue in Capitolio, & in Rostri Capitolii fuerunt, togatæ sine tunicis. *Afcon.*

PRO A. GABINIO.

HIER. *Apol. advers. Rufinum.*] Ego cum omnes amicitias tuendas semper putavi summa religione & fide, tum eas maxime, quæ essent ex inimicitiiis revocata in gratiam: propterea quod integris amicitiiis officium prætermisum, imprudentiæ, vel (ut gravius interpretemur) negligentia excusatione defenditur: post reditum in gratiam si quid est commissum, id non neglectum, sed violatum putatur; nec imprudentia, sed perfidia assignari solet.

PRO P. QUINTIO.

ULPIAN.] Turpis occultatio sui.

PRO M. FONTEJO.

MARCEL. *lib. xv.*] Galli posthac dilutius potabunt, quod illi venenum esse arbitrabuntur.

QUINT. *lib. vi. cap. 4.*] Mater tua, dum vixit, ludum²; postquam mortua est, magistrōs habuit. AQU-

¹ Quoniam de orationibus diximus, quas scriptas edidit, sequitur, ut de iis etiam dicamus aliquid, quas in Commentariis reliquit. Hic enim omnium defensionum, sive causarum quas acturus esset, memoria commentariis scribere solitus fuit. Quas autem se maxime expolire videbat posse, eas, postquam egisset, diligentius scriptas edere; quas non probaret, in Commentariis relinquere consuevit. Quod idem de se ait Cato apud eum in libro de Senectute: *Causarum illustrium quasunque defendi, nunc quam maxime confido orationes.* De quibus Commentariis sic video scripsisse Aconium in commentario orationis in toga candida: *Præterea movet me, quod, cum sint commentarii Ciceronis suarum etiam defensionum, commentaria tamen huius defensionis, aut principum nullum invenimus.* Quintil. IV. 1. *Cicero pro Scuro ambitus reo, est in Commentariis, &c.* Ut autem Scuri causa de ambitu exitit in Commentariis, sic etiam A. Gabinii. Prodi-

tum hoc est literis a D. Hieronymo in apologia adversus Rufinum his verbis: *Unde & Tullius in Commentariis causarum pro A. Gabinio, Ego, inquit, cum omnes amicitias tuendas semper putavi, &c.* Fuerat autem Gabinio inimicissimus, quippe pro consule civitate fuerat pulsus. Post autem cum eo reversum in gratiam eundem iudicio defendente ipse testatur in orat. pro *Rabirio Postumo*. Eosdem vero etiam Commentarios a Diomede intelligi arbitror, cum ait: *Cicero causarum XIII. Re vendita, iterum emptæ.* Sigonius.

² *Ludum*] Hunc jocum Scipio ad Apuleji Apolog. n. 74. explicat vivam meretricem capturas fecisse, & discipulos habuisse, quasi ludo meretricio aperto: ea mortua, creditores ejus bonæ ex edito possedisse, & creato magistro, ea profcripsisse, & vendidisse. De magistrōs plura vide apud Cujac. ad lib. LIX. de V. S. C. & Scip. Gent. in Orig. *Burmann.*

AQUILA.] Frumenti maximus numerus e Gallia, pediatatus amplissima copia e Gallia, equites numero plurimi e Gallia.

DE LEGE AGRARIA. *Kal. Jan.*

GELL. *lib. XIII. cap. 24.*] Prædam, manubias, festionem, castra denique Cnei Pompeji, sedente imperatore, X-viri vendent.

GELL. *ibid.*] Ex præda, ex manubiis, ex auro coronario. AQU.] Veniet igitur sub præcone tota Propontis, atque Hellepontus: addicetur communis ora Lyciorum, atque Cilicum: Mysia, & Phrygia item conditioni legique parebunt. CARIS.] Imberba juventute.

IN L. PISONEM.

QUINT. *lib. ix. cap. 4.* DIOM. *lib. II.*] Proh dii immortales! qui hic illuxit dies?

SERVIUS.] Quæ te belluam ex utero, non hominem fudit.

QUINT. *lib. VIII. cap. 3.*] Cum tibi tota cognatio in farraco¹ advehatur.

IDEM, *ibid.*] Caput opponis, cum eo coniscans².

DIOMED. *lib. I.*] proxime Pompejum sedebam.

RELIQUA EX ASCONIO.

CIRCA VERS. A PRIMO.

Quod minimum specimen in te ingenii. Ingenii autem? Immo ingenii hominis, ac liberi; qui colore ipso patriam aspernaris, oratione genus, moribus nomen³.

CIRCA VERS. A PRIMO LXXX.

Hoc non ad contemnendam Placentiam⁴ pertinet, unde se

is

¹ *Sarraco*] Alias, *serraco*. Genus vehiculi; seu plaustrum. Vide Quint. VIII. 3.

² *Coniscans*] Dicitur proprie de arietibus, tum adversus cornibus & frontibus incurrit. Alias *conissant*. Lucret. II. 320.

³ *Nomen*] Tamen hæc oratio sic infri-

bitur, *In L. Pisonem*, tamen non puto vos ignorare, hunc Pisonem ex ea familia esse, quæ *Fruji* appellata sit: & ideo dicit aspernari eum moribus nomen. *Aconius.*

⁴ *Placentiam*] Magnopere me hæsitare confiteor, quid sit, quare Cicero Placentiam in-

is ortum gloriari solet: neque enim hoc mea natura fert; nec municipii, praesertim de me optime meriti, dignitas patitur. PAULO POST, De avo Pisonis paterno.

Hic cum ad Padum Placentiae forte confedisset, paucis post annis in eam civitatem (nam tum erat civitas) ascendit. Prius enim Gallus, dein Gallicanus, extremo Semiplacentinus haberi coeptus est.

CIRCA VERS. A PRIMO.

Latiorem pater tuus focerum, quam C. Piso* in illo luctu: non ei filiam meam collocavi, quem ego, potestas cum omnium fuisset, unum potissimum delegissem.

Insuber quidam fuit, id est, mercator, & praeco. Is, cum Romam cum filia venisset, adolescentem nobilem Caesonium, hominis fortissimi filium, ausus est appellare. Filiam collocavit.

EX COMMENTARIIS. lib. XIII.

DIOMED.] Re vendita, iterum empti.

municipium esse dicat. Video enim in annalibus eorum, qui Punicum bellum secundum scripserunt, tradi Placentiam coloniam deductam pridie Kal. Januarii, primo anno ejus belli, P. Cornelio Scipione patre Africani, Trib. Sempiterno Longo Coss. Neque illud dici potest, sic eam coloniam esse deductam, quemadmodum post plures aetates Cn. Pompejus Strabo, pater Cn. Pompeji Magni, transpadanas colonias deduxerat. Pompejus enim non novis colonis eas constituit, sed veteribus incolis manentibus jus dedit Latii, ut possent habere jus, quod caeterae Latinae coloniae, id est, ut petendi magistratus gratia civitatem Romanam adipiscerentur. Placentiam autem sex millia hominum novi coloni deducti sunt: in quibus equites deducendi fuit causa, ut opponeretur Gallis, qui eam partem Italiae tenebant. Deduxerunt triumviri P. Cornelius Aftina, P. Papirius Mafio, Cn. Pompejus, five Cn. Cornelius Scipio: eamque coloniam iv. deductam esse invenimus. Deducta est autem Latina. Duo porro genera earum coloniarum, quae a populo Romano deductae sunt, fuerunt. Erant enim aliae, quibus jus Italiae dabatur: aliae

item, quae Latinorum essent. De se autem optime meritos Placentinos ait, quod illi quoque honoratissima decreta erga Ciceronem fecerant, certaverantque in ea re cum tota Italia, cum de reducta ejus actum est. *Africanus*.

5 *Civitatem*] Hic quoque dicit civitatem fuisse. Ab eadem persuasione ponit Placentiam municipium fuisse. Avum autem Pisonis primo Gallum fuisse ideo ait, quod venisse cum in Italiam dicit trans Alpes; *Gallicanum*, quod in Italia confederit; *Semiplacentinum*, postquam ascitus sit a Placentinis; quod multo post ea tempora fuit, quibus Placentia colonia deducta est. *Africanus*.

6 *Socerum*] Quis fuerit focer Pisonis patris, supra dixit his verbis, *Insuber quidam fuit*, &c. Calventium ajunt eum appellatum, patris Pisonis, contra quem hac oratio est, focerum. Rutilium Atilium Nudum Fenscella tradit. Cicero filiam post mortem Pisonis generi P. Lentulo collocavit, apud quem illa ex partu deceffit. *Idem*.

7 Hi Commentarii quid sint, abunde declaravit Sigonius in *Frug. Or. pro A. Gabinio*; eum vide. *Patrius*.

VARIAE

VARIAE LECTIONES,

E primariis quatuor Editionibus

VICTORII, MANUTII, LAMBINI, GRUTERI

Collectae: praeter illas, quae in hac Editione Textui subjunctae sunt, aut in Commentariis propositae.

Paginam indicat numerus prior: lineam posterior.

- | | |
|---|---|
| 4. 19. Forti] L. fortes | 22. no] V. M. neve |
| 5. 11. servias] M. L. servit | veste] M. veste mutata |
| 6. 23. gravissima] V. M. L. gravissimis | 19. 5. non puer] G. delet non. |
| 26. benevolentiam] L. benevolentiae | 9. dixerat] V. M. dixerant, L. agebat |
| 30. filiam G.] V. M. L. filiam L. | ult. fudere] L. fodera retraxissent |
| 7. 2. illo] V. ille | 20. 10. excisam] L. excisam |
| 17. cum] L. cum summo studio | 22. 8. non] V. M. non movit |
| 8. 12. conservatam] L. conservata | 9. ab] V. L. ob alias causas |
| 9. 8. cogitationem] L. cognitionem | 21. compositi] V. positi |
| 12. reliquique] V. L. reliquaque | 29. inque eo] L. eique exercitui |
| 23. dicam] L. distu. | 31. ego] V. L. ergo |
| 30. praecara] V. praedari coepisset | 23. 27. sistit] M. L. sivistent |
| 10. 10. digna] L. dignam reip. | 28. dissidisse] L. dissidissent |
| 11. praescriberet] V. M. L. praescribere | 33. restor] M. obrestor |
| 18. Sed agam] V. M. G. sed ut agam | 24. 22. eo] L. eo armato |
| 19. huius] V. M. G. huic | 24. quid] V. M. qui superessent |
| 20. dissentium] L. disenserunt | 29. versabantur] V. L. versabatur |
| 22. se] L. se offerent | 31. concinebantur] L. canebantur |
| infestabantur] L. infestabantur | 26. 4. fidelissima] V. M. L. fidelissima |
| 11. 7. et] V. M. omittunt | 14. vim] L. propter vim |
| 10. legum] L. lege Curia | 16. Minturnis] L. Minturnensium |
| 16. fororis] V. M. fororis | 20. spem] L. spem reip. recuperanda |
| 12. 7. percussus] V. L. compulsus | 27. 7. ne] V. ne quis unquam incidat |
| ult. ornanda] V. M. formanda | in ejus modi, L. ne civitas unquam incidat in ejusmodi |
| 13. 4. republ.] L. annus ille | 22. vidisset] V. M. L. videtis |
| ult. hoc] V. L. omittunt. | 23. brevis] L. brevi dolore, omisso temporis, interjecto |
| 14. 22. subeunda] L. adeunda | 28. 13. & eorum] L. & suam |
| 27. redolere] V. redolere | 19. gener, &] L. delet. |
| 32. vulnerari] L. vulnerare | 25. recordamini] M. recordemini |
| 15. 2. & constructam] V. M. omittunt. | 28. fuerunt] V. M. fuerunt, dicam? |
| 14. eam] M. L. G. etiam | 29. tacentibus] V. M. tacentibus? imo |
| 30. ad] L. in | mo |
| ult. inquam] L. omittit. | 20. 15. ea] L. eam |
| 17. 17. aut edito] L. omittit. | K k k k |
| 24. a] L. e | |
| 34. longa] L. longe | |
| 18. 4. ignoscite] V. M. L. ignoscite | |
| Tom. VI. | 18. |